

PEDAGOGY PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE 211
ЕТАПИ РОЗВИТКУ І РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ
УКРАЇНІ

Дічек Наталія,

д. пед. наук, професор

Інститут педагогіки НАПН України

До історичних подій доленосного характеру, які стали віхою історії цілої країни, безперечно відноситься ухвала Верховної Ради ще Української РСР від 24 серпня 1991 року Акту про проголошення незалежності України [1]. Розбудова суверенної Української держави у галузі освіти мала на меті утвердження демократичних і гуманістичних суспільних відносин, розбудову національної за духом освіти, реалізацію запити на формування творчої, патріотично орієнтованої людини-громадянина незалежної країни.

Тривале вивчення (виконання планових наукових досліджень тривало протягом 2017-2021 років) історії розвитку і освітньої політики, і реформованих процесів в діяльності шкільної ланки освіти дали змогу не лише виконати планові завдання [2-7], а й дійти певних нетривіальних узагальнень щодо періодизації розвитку цієї суспільної інституції, яка за Г.Касьяновим охоплює близько 40% населення (включно не лише з учнями й педагогічними працівниками, а й з батьками [8, с. 5] . Дослідження такого здавалося б не тривалого у вимірі історії країни відтинку часу – близько 30 років, внаслідок високої концентрації позначених здійснених змін глобального і регіонального масштабу, дає підстави для визначення і характеристики певних етапів у його розгортанні. Зауважимо, що ці часові відтинки занадто невеликі (в межах десятиліть), тому означуємо їх як етапи, а не як періоди.

Виокремлюємо такі три етапи.

Перший етап: 1991-1998 роки – можна характеризувати як розвиток освітньої галузі (з 1992 р. вже й на законодавчому рівні) у націєтворчому річищі завдяки утвердженню національного суверенітету, започаткуванню розбудови національної державності; перехід від радянської моделі освіти (знанняєва парадигма) до гуманістично-демократичної моделі особистісно орієнтованої освіти.

Аргументами на підтвердження цього є:

□ схвалення Державної національної програми «Освіта» : Україна XXI століття (1993 р.), відповідно до якої започатковано організацію психологічної служби в школі, розроблення психолого-педагогічного обґрунтування особистісно орієнтованої парадигми освіти і розпочато її реалізацію; внесено перші зміни у змісті навчальних програм і розпочато українське підручникотворення на заміну підручникам, що перекладалися зі створених у загальнонаціональному дискурсі; розпочалося урізноманітнення мережі закладів середньої освіти, форм її здобуття, поступова децентралізація управління галуззю, залучення батьків до діяльності шкіл. Здійснено першу спробу запровадження зовнішнього незалежного тестування випускників шкіл.

□ прийняття Конституції України (1996 р.), Закону України «Про освіту» (оновлена редакція Закону 1991 р.). Згідно з цими документами освіту було визнано важливим соціокультурним інститутом, що забезпечує економічний, соціальний, культурний розвиток суспільства і тому потребує пріоритетної уваги з боку держави. Розвиток цих положень закріплювався у низці новостворюваних у подальшому документів національного освітнього законодавства (Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998 р.), Закон України «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.), Відбувалося урізноманітнення технологій і методів навчання.

Другий етап: 1999-2014 роки – можна характеризувати як час реформування освіти, (втім як і всіх державних інститутів), не лише у напрямі націєтворення, а й в душі

державної стратегії євроінтеграції: визнання дитини/людини найвищою цінністю суспільства (парадигма людиноцентризму); започаткування гармонізації українського законодавства в галузі освіти із законодавством Європейського Союзу, узгодження українського шкільного курикулуму з європейським, розроблення і введення в шкільну практику стандартів освіти, наростання впровадження ІКТ у процес навчання, його комп'ютеризація, розбудова профільної (старшої) школи як засобу гуманізації освіти і реалізації людиноцентричного підходу.

Аргументами на підтвердження цього є:

□ ухвала Закону України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), де вперше зазначено необхідність переходу від 10-річного терміну навчання на 12-річний, введення диференціації навчання у старшій школі, розширення комп'ютеризації освітнього процесу. Результатом схвалення цього Закону стало прийняття відповідної Постанови КМ України «Про перехід загальноосвітніх і навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання (2000 р.), далі – Закону України «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю» (2001 р.).

Поглиблення змісту положень Закону України «Про загальну середню освіту» (1999 р.) відбито у колегіально створеній і широко обговореній освітянським загалом Національній доктрині розвитку освіти, розрахованій на 25 років (затверджена Указом Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» (2002 р.).

Продовженням освітньої стратегії розбудови в Україні національної школи стали Постанови КМ України «Про затвердження Держаної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки» (2003 р.), «Про затвердження Галузевої програми поліпшення вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин на 2008-2011 роки» (2008), а гуманістичний вектор особистісного підходу і демократизації освіти відображено у Постанові КМ України «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» (2004 р.)

□ На виклики глобалізації і формування цифрового суспільства давала певні відповіді Постанова КМ України «Про затвердження Держаної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» (2005 р., цього ж року відбулося підписання Україною угоди про приєднання до Болонської декларації), а також Постанова КМ України «Про затвердження Держаної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничоматематичної освіти на період до 2015 року» (2011).

□ На розширення сфери впливу ідей людиноцентризму у галузі освіти дітей з особливими потребами істотно вплинула Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2011).

Третій етап: 2014 рік - донині – можна характеризувати як радикальнооновлювальний, коли після соціально-політичної Революції гідності стратегії запроваджувалися зміни освітньої галузі у напрямі остаточної дезінтеграції з радянською освітньою моделлю та реалізації прагнення України увійти до європейського і світового наукового і освітнього просторів : прискорене поновлення темпів переходу на 12-річний термін навчання (від якого відмовилися 2011 р); нововведення в організації й змісті шкільної освіти; термінологічне оновлення базових освітніх понять; припинення дії багатьох нормативних актів (наприклад, Держаної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти) і продукування нових нормативних актів освітнього законодавства. Новим значущим кроком реформування української освіти стало розроблення і впровадження у 2016-2017 роках концепції Нової української школи (НУШ), покликаної замінити школу нагромадження знань школою розвитку різнобічних компетентностей у дусі європейського освітнього досвіду.

Аргументами на підтвердження цього є:

□ Підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом (2014 р.),

ухвала «Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020», що вмотивувало продукування нового Закону України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.).

Оскільки третій етап триває, обмежуємося лише стислим окресленням його характеристик.

Список літератури

1. Акт проголошення незалежності України (1991). Зчитано 5.08.2022. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Akt_proholoshennia
2. Дічек, Н. П. (2019). Державна освітня політика і питання індивідуалізації шкільної освіти. У монографії Н. П. Дічек (наук. ред.), Н. Б. Антоненць, Н. М. Гупан, А. А. Загородня, Т. І. Куліш, С. М. Шевченко, Процеси диференціації в шкільній освіті незалежної України (історико-аналітичний аспект). 5-26.
3. Дічек Н.П. Розвиток філософських і психологічних засад особистісно орієнтованої освіти в незалежній Україні. Педагогічний процес: теорія і практика. (Серія: педагогіка). 2019. № 1-2 (64-65). С. 15-28. URL: <http://pftp.kubg.edu.ua/numbers/55-arkhiv-pomeriv-2019-roku/163-1-2-2019-roku.html?showall=&start=2> <https://lib.iitta.gov.ua/717097/>
4. Дічек, Н.П. (2020). Державна політика в галузі середньої загальної освіти в діяльності Міністерства освіти і науки України (2005–2007 рр.): погляд із сьогодення. Інноваційна педагогіка. 27. 18-23. <https://doi.org/10/32843#2663-6085>
5. Дічек, Н.П. (2020). Стратегія і тактика державної політики незалежної України у галузі загальної середньої освіти. Освітологія. 9. 46-60. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2020.9>
6. Дічек, Н.П. (2020). Реформовчий потенціал шкільної освітньої політики Міністерства освіти і науки України (2000-2005). Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічна серія. 3.95-111. DOI:10.12958/2227-2844-2020-7(338)-95- 111
7. Dichek N. Nation-building public policy and general secondary education: Ukrainian experience. 年 第 3 期 - 跨文化研究中心 ((Cross-cultural studies). 2021. P. 39-54. URL:http://kwh.zjhu.edu.cn/_upload/article/files/58/21/ec65cce54a7f9a1f69673d664020/1c560594-307f-4384-892d-98cb7991e673.pdf
8. Касьянов, Г. (2015). Освітня система України. 1990-2014. Благодійний фонд «Інститут розвитку освіти». Аналітичний огляд. Київ: Таксон, 52 с.